

Het was de tijd waarin duidelijk werd dat Poetin het Westen bij de ballen had met zijn gasreserves, de tijd dat men alleen in de hoogste skigebieden sneeuwzeker was en de tijd dat men dankzij de ouwewijvenwinters met hun abnormaal lange motorrijseizoen in vrijwel heel Europa een overschot aan donororganen had.

Géza had mij 's morgens vroeg in het donker naar het Aeroportul International Henri Coanda gebracht – het motregende en er lagen miezerige hoopjes papsneeuw langs de weg – en me bij de ingang afgezet. In een drafje was hij naar de achterklep gekomen. Met een zwierig gebaar had hij mij de reistas aangegeven, zijn berenmuts afgenomen en een buiging gemaakt. Ik had hem bedankt en was de vertrekhal ingewandeld.

Eén ding was duidelijk: na drie jaar in het Byzantijnse Roemenië was ik voor altijd ongeschikt voor Nederland geworden. Iedere keer dat ik met helder weer vloog werd ik overrompeld door de onmetelijke oppervlakte van Transylvanië, de bergen, de wouden. En altijd opnieuw was ik verbaasd over de minutieuze ordening en de zichtbare drassigheid van Nederland. Vanuit de lucht wekte het land de indruk niet zonder rubberlaarzen betreden te kunnen worden.

Vlak voor de landing had het me allerm minst een ramp

geleken als dit land door de rijzende zee verzwolgen werd, maar nu ik in de trein zat en me oostwaarts bewoog kreeg lichte melancholie de overhand. De weilanden, de trieste groepjes koeien, de houtwallen, de regen, de rinkelende bellen bij spoorwegovergangen, de uitstraling van vergeefsheid van het geheel, van die Hollandse nijverheid, ontroerden me.

‘Goedemorgen!’

Er stond een vriendelijke man in een grijs vest naast me in het gangpad. Hij duwde een kar voor zich uit. Ik bekeek de lijst die aan zijn karretje hing.

‘Een kop zwartebessenthee graag.’

‘Een kopje zwartebessenthee mét suiker?’

‘Warm en zonder suiker.’

‘Alstublieft.’

‘Dank u wel.’

‘Anders nog iets?’

‘Nee, dank u.’

‘Dat is dan één euro vijftienennegentig.’

Door het raam van de trein zag ik achter een boerderij een in elkaar gedrukt wrak van een auto staan. Door de verbrijzelde voorruit kwamen twee witte duiven geschrokken naar buiten. Ze fladderden pijlsnel naar grote hoogte, wervelend als papieren zakdoekjes die door de wind werden meegevoerd.

Een jaar geleden wist ik nog niets, wisten we allemaal nog niets. Ik verlangde terug naar die begerenswaardige onwetendheid. Vorig jaar rond deze tijd scheurde ik met de Landrover door de Transsylvaanse bergen op zoek naar bossen die aan de oude eigenaren teruggegeven waren en

te koop werden aangeboden. Ik zond Julius een sms'je wat hij op Kintra voor een hectare grond moest betalen. '1000 of 1500 euro voor redelijke grond. Arme hill-grond is de helft of minder'. Dat was het laatste onschuldige bericht.

Ik had alle sms'jes en e-mails van hem bewaard. Ook had ik Julius' nummer nog steeds in mijn mobiel staan. Diep in mijn hart was ik altijd al een zigeuner geweest. Ik trachtte de boze geesten buiten te houden met een overdaad aan afbeeldingen, bont gekleurde foulards en spiegels. Overal had ik foto's van hem, zoals seculiere Turken zich omringen met portretten van Mustafa Kemal Atatürk. Steeds als ik zijn foto passeerde, zuchtte ik: 'Ach jongen.'

Mama kon het elke dag opnieuw niet geloven wanneer ze wakker werd en de foto van haar oudste zoon op het nachtkastje zag. Tine was aan het verbouwen geslagen, met het fanatisme van iemand die hoopte dat het gebonk van hamers en boormachines de pijn zou overstemmen. Balthazar had een mountainbike gekocht en fietste urenlang door de polder, Engelbert maakte langere dagen dan ooit. Boris was teder en nam de inmiddels zeventienjarige Balt mee naar kickboks-gala's en KI-gevechten in Sittard en Almere. Ik deed wat een oom in Transsylvanië doen kon en schreef brieven aan de meisjes. In mijn binnenzak droeg ik de laatste brief van Louise. In de rijdende trein haalde ik 'm tevoorschijn.

Lieve oom Frederik,

Dank je wel voor die brief. De voorkant van die kaart was vet! Dat bal zal vast mooi geweest zijn. Ik draag de oorbel-

len vaak. Ze staan heel mooi. En ik zou graag een keer met je naar Parijs gaan. Alleen jammer dat ik dat niet met papa kan doen. Hier gaat alles goed en ik heb zin in skiën. Doe de groeten aan iedereen!

Liefs, Louise

Over een week was het precies een jaar geleden dat wij erachter kwamen dat Julius ernstig ziek was. Die wetenschap had me indertijd een doelgerichtheid bezorgd die ik als prettig had ervaren. Een halfjaar lang was ik steeds op weg naar mijn oudste broer. Met een strakke blik sneed ik op volle perrons door de mensen heen. Men had de blik van een dolle hond herkend en liet mij voor.

Ik was niet de enige die die periode zo ondergaan had. In moeilijke situaties was er ineens die verbondenheid en intensiteit met mama en mijn broers, waar we gewoonlijk als een stel autisten bij elkaar hadden gezeten en het ophalen van herinneringen aan vechtpartijen het intiemste was waartoe we in staat waren. Wij begonnen pas te functioneren in tijden van oorlog. Wij waren gemaakt voor de waanzin. Eigenlijk kwamen wij, moeder en haar zonen, pas tot leven als de noodtoestand was afgekondigd.

Maar zelfs dát leek nu veranderd. Julius had ons zachter gemaakt.

Deel I

Masray, 1970

Het grootste deel van de tijd was het alsof ik niet bestond. Om dat te begrijpen en om te begrijpen waarom Julius, mijn oudste broer, touwladders meenam als hij in den vreemde overnachtte, waarom mama altijd één oog op de oprit hield, en hoe het kwam dat Amerikaanse hotelketens geen cent meer aan ons verdienden, moet ik die zoete kindertijd oprakelen.

We verhuisden vaak. Het arbeidershuisje in Masray tegen de grens met België is het bleekst in mijn herinneringen. Op de grindtegels naast het huis lagen in het voorjaar dode paarse vogeltjes. Langs de zandweg naar het openbare zwembad was onder de struiken een verminkte, gewurgde vrouw gevonden – ik stond op de trappers om mijn fietsje zo snel mogelijk door het rulle zand te sleuren als we de tocht door het sparrenwoud moesten maken om ‘lekker te gaan zwemmen’.

Het was nog donker wanneer wij ’s morgens naar het aardbeinveld vertrokken om voor schooltijd zo veel mogelijk kistjes vol te plukken. Ik zat gehurkt in de zwarte aarde, omringd door hoofddoekte Turkse matrones, terwijl de zon roodgloeiend opkwam. Daar samen met mijn broers tussen de aardbeien ineengedoken in de natte aarde te zitten was verreweg het prettigste en meest ontspannen deel van de dag.

De reusachtige rooms-katholieke kerk die het stadje domineerde en die we met de klas verplicht bezochten was donker en kil, de groep kinderen die me omringde sprak een raar taaltje en had een sadistische inslag. Af en toe verdronk er één in het zwarte kanaal langs de provinciale weg – de lokale pieskijker voorspelde meestal wel dat het kind in het kanaal lag, maar kon zijn gelijk pas halen als weken later het opgeblazen lichaam tussen het riet werd gevonden.

Om mij van school naar huis te beschermen gooiden Julius en Balthazar de vuistdikke stenen die de dorpsgenoten in een boog naar ons wierpen in een strakke lijn terug. Af en toe namen ze een dorpeling apart en peperden hem in dat ze mij met rust moesten laten. Het gevaarlijkst waren de jongens uit de straat met de lage witte huisjes, de achterbuurt. Het paapse tuig zette de fraaie preken van de pastoor in daden om.

Engelbert was van ons vieren het minst militant. Welbeschouwd bood hij op dat moment het enige lichtpunt in het voortbestaan van ons gezin: hij had een partij beschadigde conservenblikken op de kop getikt en begon vanuit ons fietsenhok een winkeltje, in een poging het geluk voor ons af te dwingen. Maar in het stadje delfde zelfs de Albert Heijn op het marktplein het onderspit omdat de pastoor de gemeente op het hart drukte inkopen te doen bij De Gruijter. De illegale verkoop van blikgroente achter het huis van een stel goddelozen aan de rafelrand van het stadje nam niet de gehoopte vlucht.

De man die wij vader noemden lag bewegingsloos op een matras in een verduisterde kamer. Zijn naam was Leo-

pold maar mama noemde hem Pol. Van hem viel onze redding, op korte termijn althans, niet te verwachten. Enkele maanden eerder had er grote opwinding geheerst, zulke grote opwinding dat de volwassenen bij hoge uitzondering, voor enkele seconden, hun vizier omhoog klapten en hun geheimen met ons deelden: de viool in huis – een erfstuk van vader Pol – kon weleens een Stradivarius zijn. Het ding was ik weet niet waar opgedoken.

‘Het is zeer waarschijnlijk een Stradivarius,’ deelde vader mee. Van de Stradivarius, de allerbeste violen ooit gemaakt, waren er nog maar drie exemplaren op de hele wereld, waarvan één in ons huis. Stradivarius. Het was afgelopen met de vernederingen. ‘Dit instrument is slechts genieën waardig. Yehudi Menuhin!’

Vader Pol hield het houten instrument voor zich, keek er naar als naar een godswonder en hief het met twee handen hoog boven zich in de kleine keuken. Ik vreesde dat vader in zijn woeste enthousiasme de viool tegen het lage plafond zou versplinteren. Erg sterk zag het er niet uit. Het licht van de keukenlamp bezorgde het wonderding een rode glans. Het familiestuk werd met de tederheid en de zorg die gewoonlijk baby’s ten deel valt omringd en afgevoerd naar de zitkamer, buiten ons bereik. Mama met haar dikke buik volgde vader uitgelaten de kamer in. Zelfs zij mocht ’m niet vasthouden. De deur werd achter hen gesloten.

Julius en Balthazar drukten hun oor tegen de zitkamerdeur, zoals alles in het huis was hij gemaakt van bordkarton. Zonder dat zij doorgaven wat zij vanuit de kamer opvingen, hoorden Engelbert en ik het ook wel. Vader tok-

kelde op het instrument. Miljoenen dollars, Yehudi Menuhin, Antonio Stradivari, Transsylvaanse berken, Kroatische esdoorns; het opgewonden gefluister zette het huis in een gloed, zoals de zon de hemel rood kleurde boven het aardbeienveld.

Gewoonlijk moest ik met Engelbert mee naar huis lopen, soms kwam mama mij uit school halen, maar nu stond Balthazar ineens in de deuropening van het klaslokaal. Hij zei alleen maar: 'Ik kom Frederik halen.'

'Dat vermoedde ik al,' zei de leraar minzaam vanachter zijn lessenaar. 'Is dat overlegd? Heb je een briefje?'

'Zeker.' Balthazar liep recht op hem af en liet het groene papier op zijn tafel dwarrelen. Balthazar was elf, en onbevreesd, net als Julius. Ik zag Balthazars mondhoeken ietsje omhoog krullen. De directeur was de enige op de school die soms aardig tegen ons deed. Voor de rest waren de onderwijzers als de leerlingen. Ik ruimde snel mijn tafeltje op en pakte mijn tas.

'Heb je je tafel opgeruimd?'

'Ja,' antwoordde ik. Ik zat nog steeds. Balthazar wenkte met zijn hoofd dat ik op moest schieten.

'Ga!' zei de meester. 'Maar voor jou geldt hetzelfde huiswerk als voor alle anderen. Daar helpt geen brief van de directeur aan. Is dat duidelijk Spengler?' Om een of andere reden noemde de meester mij als enige uit de klas bij de achternaam. Ik knikte terug, niet wetende dat het de allerlaatste keer in mijn leven was dat ik de man zag.

De fiets van Balthazar stond al klaar bij het gietijzeren hek. Hij was opgetogen: 'Kom, spring achterop. Mama is

al uren in het ziekenhuis. Het gaat vandaag gebeuren. Ze kan ieder moment thuiskomen.’

Hij had een gammele oude fiets die hij, zoals al onze fietsen, uit het water gevestigd had. De fiets was bruin en verroest en maakte een enorme herrie. Mijn fiets, die door mijn broers met een haak uit het kanaal was getakeld, had vader op een voorjaarsochtend met grote streken fel rood geschilderd. Balthazar fietste heel hard.

‘Hou me goed vast!’ gilte hij. ‘Thuis wacht de baby!’

Balthazar had een groene legerpukkel op zijn rug. De bagagedrager zwabberde zo dat ik twee armen om hem heen sloeg en mijn hoofd hard tegen zijn gekromde rug aanperste. De pukkel sloeg af en toe tegen mijn oor. Zo waren we het stabielst. We moesten snelheid maken, mama zat met een dikke baby op ons te wachten.

We vlogen langs de sportvelden, passeerden de achterbuurt. Er was geen kip, iedereen zat op school. We sloegen linksaf. Deze uit de achterbuurt ontspringende weg leek naar het einde van de wereld te leiden. Hij verdween in het geploegde akkerland, naar de nevelige horizon. De akkers zouden je met fiets en al verzwelgen, je tot grondstof voor de aardappels maken.

We sloegen rechtsaf, het karrenspoor op, nu waren we veilig. We volgden het hobbelige dubbele spoor door de velden, langs de molen. Zo ver kwam het tuig niet. Soms liep er bij de molen een klein harig hondje rond, soms scheen er licht naar buiten, maar nooit zag ik een mens. Ik stelde me voor dat een oude molenaar de wereld de rug had toegekeerd en daar van zijn gespaarde voorraad graan broden bakte.

‘Dit gaat niet!’ riep Balthazar. ‘Je moet lopen. Het is te hobbelig.’ Ik voelde inderdaad aan mijn stuitje het metaal van de velg op de grond beuken bij elke hobbel. Ik probeerde mezelf gewichtloos te maken, maar het onbarmhartige contact met de harde ondergrond sidderde door in mijn ruggenwervels. Ik sprong van de bagagedrager en begon te rennen met mijn tas in mijn hand. We hadden haast. We hadden ongelooflijke haast, we hadden haast zoals we nog nooit haast hadden gehad.

‘Geef me je tas,’ zei Balthazar, wat ik al rennend deed. Hij zat als een circusbeer op de te kleine, krakende fiets, de blik recht vooruit om in het andere karrenspoor te blijven. Ik wilde hem laten zien dat ik dit volhield. De bomerrij, daar begon de klinkerweg. Dadelijk zouden we bij mama zijn. Ze zou stralend op de bank zitten, de dikke baby in haar armen wiegend. Eindelijk zou ze gelukkig zijn.

Zwaar hijgend sprong ik weer achterop. Balthazar gaf mij m’n tas terug. Ik duwde mijn hoofd tegen hem aan. We waren er bijna. Ik was een beetje op adem gekomen. ‘Weet jij of het een jongetje of een meisje is?’ vroeg ik.

‘Ehm. Dat weet ik wel maar mag ik niet zeggen van mama. Je zult het zo zien.’

Ik sprong er af. Hij beukte de stoep op, langs het huis, naar de achterzijde, over het gras naar het fietsenhok. Ik rende achter hem aan. Balthazar gooide zijn fiets tegen de grond en holde naar de achterdeur. Die was op slot. De sleutel lag onder de mat.

We betraden het huis. Mama was niet in de zitkamer. Roepend gingen we door het huis. We keken op zolder en in de badkamer – misschien moest ze de baby schoonma-

ken. Er was nergens een spoor van mama, noch van een baby. Alleen in de zitkamer lag een blauw vestje dat mama de laatste avonden had zitten breien. Het vest was nog net niet af, de breipennen zaten door de bol wol gestoken.

Balthazar zeeg op de bank neer. Hij zei niks. Met z'n tweeën zaten we op de bank en staarden naar de bol wol. Uren zaten we daar. Het huis was zo stil dat het eng was. Na een tijd sloeg Balthazar een arm om me heen. Buiten werd het langzaam donker, straatlantaarns sprongen knipperend aan.

Balthazar knipte het plafondlicht aan. Het gaf wit licht. Hij pakte de breipennen en de knot wol van tafel en vroeg: 'Weet jij hoe dit moet?'

We hadden mama gadeslagen. Balthazar kopieerde haar bewegingen en vloekte. Hij pulkte aan de draad wol, trok het weefsel los om te bestuderen hoe dat in elkaar zat en probeerde het opnieuw.

'Ja, nu heb ik het te pakken!'

Verbeten breide hij aan het vestje en hoewel we allebei zwegen was het duidelijk dat we hetzelfde dachten: zodra het vestje af was, kwam de baby vanzelf thuis. Ik keek naar hem hoe handig hij de pennen hanteerde, ze gingen steeds sneller. Naarmate Balthazar sneller met de pennen klikte groeide de hoop in mijn borst dat alles goed zou komen.